

УДК: 336.71-027.63(477)

Грищенко Оксана Олександрівна,
к.е.н, заступник директора Севастопольського
інституту банківської справи Української академії
банківської справи НБУ

ІНОЗЕМНІ БАНКИ В УКРАЇНІ: ПОДАЛЬША ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИ ВИХІД З РИНКУ?

У статті розглянуто перспективи подальшої присутності іноземних банків в Україні. Наведено причини можливого виходу іноземного капіталу з банківської системи України в поточному році й досліджено прогнозовані угоди злиття та поглинання в банківській системі щодо виходу деяких банків з українського ринку.

Ключові слова: іноземний капітал, іноземні банки, світова фінансова криза, злиття та поглинання.

Постановка проблеми. Враховуючи негативні наслідки світової фінансової кризи, більшість банків світу опинилися у скрутному становищі. Дана криза зачепила і вітчизняну банківську систему, включаючи іноземні банки, які займають доволі значну частку на українському ринку банківських послуг. Банківський бізнес іноземних учасників в Україні не формує основу діяльності міжнародних фінансових та банківських компаній, однак займає важливе місце в розширенні географії їх банківських послуг в даному регіоні світу. Зважаючи на більші проблеми, що мають місце в країні базування іноземного банку, останні намагаються зменшити свої витрати у різних регіонах свого поширення в світі, включаючи й Україну. На сьогодні іноземні банки переорієнтовують свій бізнес в Україні у напрямку зосередження своєї

діяльності щодо обслуговування лише визначених сегментів ринку та надання банківських послуг виключно тим категоріям клієнтів, які показують високий рівень рентабельності та кредитоспроможності, що дасть змогу сформувати іноземним банківським установам досить прибутковий кредитний портфель з помірним рівнем кредитного ризику. Деякі з іноземних банків ставлять під сумнів перспективи своєї подальшої діяльності в Україні та готуються до поступового виходу з українського ринку. У зв'язку з цим постає необхідність дослідження діяльності іноземних банків в Україні та їх намірів щодо виходу з українського ринку. Скорочення частки іноземного капіталу в банківській системі України обов'язково матиме певні наслідки, що вплинуть на діяльність місцевих українських банківських структур, які отримують значні конкурентні переваги на ринку порівняно з іноземними учасниками. Перспективи перерозподілу власності у вітчизняній банківській системі на користь українських інвесторів робить дане дослідження ще більш актуальним, оскільки формує безліч питань щодо майбутніх стратегій розвитку банківської справи в Україні саме за рахунок участі вітчизняних власників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань присутності іноземного капіталу в банківському секторі країн та подальшої діяльності іноземних банків в національних економіках присвячено роботи таких зарубіжних вчених, як: В. Бруно, Д. С. Кідуел, Г. Дегріс, Р.Л. Петерсен, М. Джанетті, Дж. Маршал, С. Классенс, Р. Ринутро, І. Хомевич, Р. Левін та ін.

У той же час серед вітчизняних науковців дослідженням питань присутності іноземного капіталу у банківському секторі України займалися: В. Геєць, О. Барановський, А. Мороз, Т. Смовженко, О. Дзюблюк, А. О. Єпіфанов, Р. Набок, Ф. Шпиг, А. Шаповалов, С. М. Козьменко, Н. Шелудько та ін.

Невирішені раніше частини проблеми. Незважаючи на значну кількість робіт в напрямку дослідження присутності іноземного капіталу у вітчизняному банківському секторі та перспектив подальшої присутності іноземних банків в

Україні, ряд питань, пов'язаних з визначенням основних напрямів діяльності іноземних банків в Україні в наступні роки залишається неповністю дослідженим.

Метою статті є визначення особливостей присутності іноземних банків в Україні на сучасному етапі розвитку вітчизняної банківської системи та перспектив подальшої діяльності міжнародних банківських та фінансових груп в Україні, включаючи їх можливий вихід з українського ринку банківських послуг.

Виклад основного матеріалу. Складність ведення бізнесу в Україні та ряд проблем у Євросоні на сьогодні ставлять під питання подальшу діяльність іноземних банків на вітчизняному ринку. Незважаючи на потужну підтримку з боку материнських структур у Європі великі іноземні банки-власники українських банківських структур намагаються позбутися своїх «дочок» в Україні та зосередити свою увагу на більш прибуткових напрямках банківського бізнесу в інших країнах світу та європейському регіоні зокрема. Значні перспективи, які відкривалися перед західними банками в Україні у докризовий період, на сьогодні вже не викликають такого інтересу. Більшість аналітиків та науковців більше схиляються до виходу ряду іноземних банків з українського ринку.

Основними причинами виходу іноземних банків з України на сьогоднішній день аналітики та експерти вважають:

- відсутність перспектив для подальшого розвитку – пояснюється тим, що іноземні банки в Україні зосереджували свою діяльність в напрямку надання роздрібних кредитів (споживче кредитування, іпотечне кредитування тощо), які на сьогодні не приносять таких надприбутків, як раніше. У той же час, іноземні банки не готові зосередити свою увагу на корпоративному бізнесі та його обслуговуванні;
- проблеми в материнських структурах (в більшій мірі це стосується країн Євросоні);

- недосконалість української судової системи та незадовільне законодавче регулювання;
- несприятлива економічна ситуація в країні;
- високі політичні ризики [1, 2].

Отже, бачимо, що даний перелік включає в себе причини внутрішнього та зовнішнього характеру, тобто небажання іноземних банків проводити свою діяльність в Україні пояснюється не лише факторами всередині країни, а й негараздами, які мають місце в регіонах, де розташовані материнські компанії іноземних власників вітчизняних банків.

У 2012 році очікується вихід деяких іноземних банків з українського ринку. Вважається, що вихід даних банків не призведе до експансії нових міжнародних фінансових груп в Україну, як це спостерігалось у 2005-2008 рр. (табл. 1). Експерти вважають, що в поточному році матиме місце перерозподіл капіталу між існуючими учасниками ринку, зокрема інвесторами в даному випадку можуть виступати саме українські компанії та підприємці.

Таблиця 1

Найбільші угоди злиття та поглинання банків в Україні за участю іноземних компаній за період 2005-2008 рр.

№ п/п	Продавець	Покупець	Країна покупця	Вартість угоди, млн. дол.	Кількість проданих акцій, %	Дата угоди
1.	Аваль	Raiffeisen International	Австрія	1028	93,5	20.10.2005
2.	Форум	The Bank of New York	США	20	7,81	21.10.2005
3.	ВаБанк	TBIF Financial Service (Kardan Group)	Нідерланди (Ізраїль)	8,75	9,55	01.11.2005
4.	Укрсиббанк	BNP Paribas Group	Франція	325	51	01.12.2005
5.	Укрсоцбанк	Banca Intensa	Італія	1161	85,42	14.02.2006
6.	Індекс-Банк	Credit Agricole S.A. (Calyon)	Франція	260	98	24.03.2006
7.	Приватінвест	PPF Group	Чехія	10	100	05.05.2006
8.	Райффайзен банк Україна	OTP Banka Slovensko	Угорщина	812,5	100	01.07.2006
9.	Престиж	Erste Bank der osterreichischen Sparkassen AG	Австрія	35,3	50,5	28.07.2006
10.	Агробанк	PPF Group	Чехія	40,0	100	03.07.2006
11.	Правекс-Банк	Intesa Sanpaolo	Італія	750	100	04.02.2008

* Прогнозована ціна угоди, реальна вартість банку не розголошується (за даними НБУ та Асоціації українських банків)

Джерело: НБУ [3], АУБ [4].

Так, у цьому році рішення вийти з українського ринку банківських послуг (як очікується), включаючи банки з намаганням покинути роздрібний сегмент ринку, прийняли ПАТ «Кредит Європа Банк», ПАТ «СЕБ Банк», ПАТ «Сведбанк» та ін. Відзначимо, що на початку червня 2012 року шведська фінансова група SEB все ж таки продала свою українську дочірню структуру «СЕБ Банк», як це планувалося на початку року. У той же час не виключається можливість виходу групи Commerzbank (в Україні представлена банком ПАТ «Форум») та групи UniCredit (в Україні це ПАТ «UniCredit Bank» та ПАТ «Укрсоцбанк»). При цьому можливість виходу останньої з переліку пояснюється обраною групою стратегією подальшого розвитку, згідно якої для діяльності обираються чотири країни з «високим потенціалом для розвитку групи». На жаль, Україна до даного переліку не входить [5-7].

Важливим фактором, що спонукає західні фінансові групи згортати свій бізнес в Україні, є зростання вимог до капіталу в країнах базування материнських банківських структур. Це стосується вимог щодо збільшення мінімального розміру капіталу банку, що встановлюється наглядовими органами.

Продовжити перелік іноземних банків, які можливо покинуть банківську систему України досить складно. Однозначно можна стверджувати, що вийдуть з українського ринку банки тих країн, які знаходяться у скрутній фінансовій ситуації на сьогоднішній час. У першу чергу це стосується іспанських, італійських та грецьких банків. Цікавим є той факт, що європейські банки не зможуть покинути український ринок з вигодою для себе. Зрозуміло, що іноземні власники матимуть можливість продати банк в Україні лише з суттєвим збитком, тому що продати за ціну придбання на сьогодні є абсолютно неможливим. Тому навіть якщо фінансова або банківська група наважиться вийти з українського ринку, вона повинна погодитися зі збитками, що є не

досить прийнятним з фінансової точки зору, враховуючи складну поточну ситуацію у материнських структурах [2].

Поряд з розглянутими питаннями, заслуговує на розгляд і питання про майбутніх власників банків, що планують покинути ринок. У даному аспекті таку ситуацію можна розцінювати двояко. З однієї сторони, власниками іноземних банків в Україні можуть стати інші іноземні учасники. По суті, це означатиме незмінність структури власності капіталу в банківській системі, і частка іноземного капіталу залишиться на тому ж рівні. Одночасно можемо спостерігати прихід на український ринок банківських послуг інвесторів з нових країн, які ще не були представлені на ньому до цього моменту.

З другої сторони, власниками іноземних банків можуть стати українські компанії та підприємці. Однак стверджувати про абсолютні переваги таких трансформацій в банківській системі України на користь вітчизняних власників одразу не можна. Безперечно це є позитивним моментом для розвитку вітчизняного банківництва та отримання українськими банками конкурентних переваг на ринку поряд з іноземними банківськими структурами. Але, як вважають експерти та аналітики, значний вихід іноземних банків суттєво вплине на економіку України, зокрема на її промисловість. Вважається, що саме іноземні банки здатні створити надлишкову пропозицію кредитних ресурсів для розвитку економіки країни. У той же час, існує ризик відчутної для клієнтів зміни стратегії новими українськими власниками.

Відзначимо, що експансія іноземних банків в Україну мала багато позитивних наслідків для розвитку банківської системи та економіки України загалом. Ввійшовши на український ринок у 2005-2008 рр., іноземні банки принесли:

- капітал, якого не вистачало в Україні для довгострокових інвестицій;
- ліквідність, що означало збільшення фондування;
- досвід менеджменту та ведення банківського бізнесу, а також досвід трансформації фінансових інститутів;

– нові банківські технології, високі стандарти обслуговування клієнтів та ін.

Усе це зробило сьогоднішній банківський сектор високо конкурентним та більш сильним, ніж усі інші сектори фінансового ринку України. До сьогоднішнього часу іноземні банки мали більше сильних сторін у порівнянні з вітчизняними банківськими структурами:

- наявність більшого розміру капіталу банку;
- прозорий капітал і акціонери з гарною репутацією у міжнародних фінансових колах;
- іноземні банки є складовою великих фінансових та банківських груп;
- мають високі стандарти звітності та виступають предметом аналітики та нагляду як з боку українського регулятора, так і з боку материнських компаній та міжнародних регуляторів;
- відмінна репутація світових брендів, які надають банківські послуги майже у всіх регіонах світу та ін. [1].

Враховуючи поточну ситуацію в Україні та її банківському секторі, відобразимо перспективи подальшої діяльності іноземних банків в Україні в подальші роки (рис. 1).

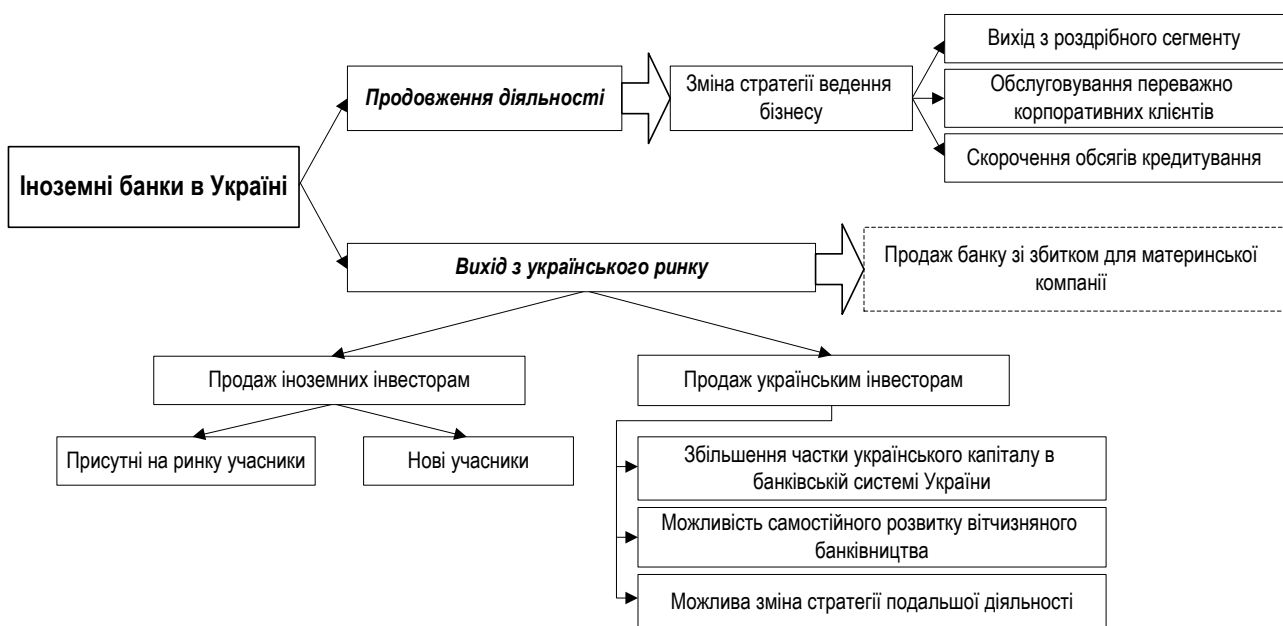

Рис. 1. Перспективи подальшої діяльності іноземних банків в Україні

Отже, з рис. 1 бачимо, що в наступні роки можливо два сценарії подальшої діяльності іноземних банків в Україні – вихід з ринку або продовження ведення банківського бізнесу, які відповідно матимуть свої наслідки як для розвитку вітчизняної банківської системи, так і для розвитку економіки України.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що в наступні роки спостерігатиметься вихід деяких іноземних банків з українського ринку та відповідно незначне скорочення частки іноземного капіталу в банківській системі України. На сьогодні досить складно робити прогнози щодо банків, які будуть виставлені на продаж, враховуючи відсутність точної інформації про можливих інвесторів та майбутніх власників.

Можна стверджувати, що навіть при зміні власників банків з іноземним капіталом суттєвих змін в стратегії їх діяльності не слід очікувати. Значно більше уваги привертає той факт, що новими власниками іноземних банків можуть стати українські учасники, подальші дії яких та стратегія діяльності викликають багато питань та дискусій.

Список літератури

1. Иностранный капитал в украинской банковской системе в 2012 году: оценка профессионалов [Электронный ресурс] / Все о банках / Путеводитель для банкиров. – Режим доступа: <http://www.prostobankir.com.ua>.
2. Який іноземний банк піде з України наступним? [Електронний ресурс] / Статті // Режим доступу: <http://news.finance.ua>.
3. Офіційний Інтернет-сайт Національного банку України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
4. Офіційний Інтернет-сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://aub.org.ua>.
5. Какие иностранные банки уйдут из Украины [Электронный ресурс] / Экономика // Финансовый портал. – Режим доступа: http://finforum.org/page/index.html/_/economics/kakije-inostrannyje-banki-ujdut-iz-ukrainy-r32451.
6. Иностранные банки из-за кризиса бегут из Украины [Электронный ресурс] / События-Бизнес // Режим доступа: <http://mignews.com.ua/ru/articles/113135.html>.
7. Іноземні банки через політику і гривню втікають з України [Електронний ресурс] / Статті // Режим доступу: <http://news.finance.ua>.

Рецензент д.е.н., доцент Т.І. Ломаченко